

Mieczysław Kowerski, Dawid Długosz

Nastroje gospodarcze w województwie lubelskim w czwartym kwartale 2002 roku¹

W styczniu 2003 roku ankierzy (studenci) Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Zamościu przeprowadzili kolejne, siódme badanie nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim.² Tym razem badaniami objęto 210 przedsiębiorstw i 346 gospodarstw domowych. Ankierzy odwiedzili 59 przedsiębiorstw przemysłowych, 25 budowlano-montażowych, 74 usługowych i 52 przedsiębiorstw handlowych.

Struktura ankietowanych firm według zatrudnienia przedstawia się następująco:

- 33,9% przedsiębiorstwa mikro (1- 9 zatrudnionych);
- 25,4% przedsiębiorstwa małe (10 - 49 zatrudnionych);
- 31,1% przedsiębiorstwa średnie (50- 249 zatrudnionych);
- 9,6% przedsiębiorstwa duże (250 i więcej zatrudnionych).

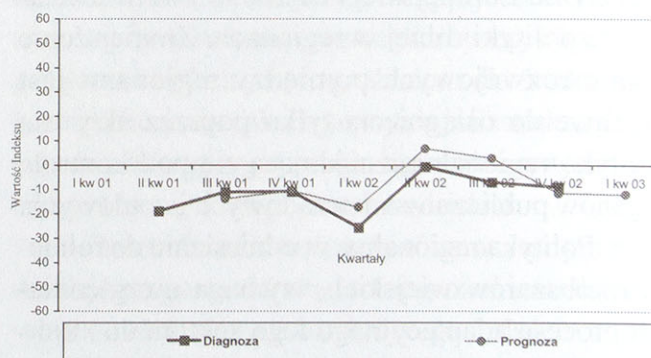
Wśród badanych firm przeważały przedsiębiorstwa prywatne (około 89% ankietowanych przedsiębiorstw).

Do badań wybrano gospodarstwa domowe o różnej liczbie domowników, jednak zdecydowaną większość z nich (79,2%) stanowiły gospodarstwa składające się z trzech i więcej osób. W badanej próbie wystąpiło 5,8% gospodarstw jednoosobowych, 15,0% dwuosobowych, 21,1% trzyosobowych, 30,6% czteroosobowych i 27,5% gospodarstw składających się z pięciu i więcej osób.

W badaniach uczestniczyło 5,0% gospodarstw domowych deklarujących miesięczny dochód poniżej 100 zł na 1 osobę, 22,3% gospodarstw o dochodach z przedziału 100-300 zł na 1 osobę, 35,9% gospodarstw domowych deklarujących dochody mieszczące się w przedziale od 300 zł do 600 zł oraz 25,0% gospodarstw deklarujących dochody z przedziału 600 - 900 zł na 1 osobę. Tylko 11,8% gospodarstw zadeklarowało dochód wyższy niż 1000 zł na osobę.

1. Ogólny barometr nastrojów gospodarczych

W ocenie ankietowanych przedsiębiorców i gospodarstw domowych sytuacja gospodarcza województwa w IV kwartale była gorsza niż w III kwartale bieżącego roku, chociaż nieco lepsza niż w IV kwartale 2001 roku. Rzeczywiste nastroje gospodarcze w IV kwartale były nieco lepsze niż oczekiwania w tym zakresie przedsiębiorców i mieszkańców województwa trzy miesiące wcześniej.

¹ Artykuł jest kolejnym, siódmym raportem z badań prowadzonych w ramach projektu „Badanie koniunktury gospodarczej województwa lubelskiego”. Projekt realizowany jest jednocześnie w województwach: podkarpackim, lubelskim i podlaskim. Koordynatorem projektu jest Pan Marian Wargacki z Instytutu Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.

² Metodologię badania zaprezentowano w: M. Kowerski, Barometr nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim, Barometr regionalny 1/2002. Syntetyczne wyniki dotychczasowych badań można znaleźć w kwartalnych raportach redagowanych przez M. Kowerskiego i M. Wargackiego wydawanych przez WSZiA w Zamościu i WSiZ w Rzeszowie. Dodatkowo wyniki badań w II kwartale 2002 roku omówiono w pracy: M. Kowerski, M. Wargacki, Nastroje gospodarcze w województwie lubelskim w drugim kwartale 2002 roku, Barometr Regionalny 2002.

³ Przypomnijmy, że zarówno ogólny wskaźnik nastrojów gospodarczych, jak też wskaźniki branżowe mogą przyjmować wartości z przedziału od -100 do 100.

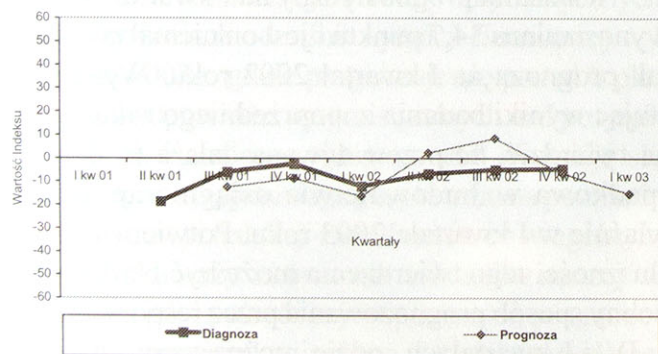
Przedsiębiorcy i mieszkańcy oceniają, że gospodarka województwa nadal pozostaje w fazie stagnacji. Diagnostyczny wskaźnik klimatu koniunktury dla województwa lubelskiego w IV kwartale 2002 roku wyniósł minus 9,1 pkt. i był o 1,9 punktu niższy niż wskaźnik diagnostyczny dla III kwartału, ale o 2,6 punktów wyższy niż prognoza na IV kwartał.³ Jednak prognoza na I kwartał 2003 r. zakłada dalszy spadek wskaźnika do poziomu minus 12,1 punktu.

O spadku wskaźnika diagnostycznego zdecydowały znaczne spadki częściowych wskaźników diagnostycznych w poszczególnych branżach. Największy spadek zanotował wskaźnik diagnostyczny w handlu, co może trochę dziwić, gdyż okres przedświąteczny zwykle bywa bardzo korzystny dla tego sektora gospodarki. Oznacza to, że oczekiwania handlowców były o wiele większe w stosunku do ich realizacji.

Sytuacja zaobserwowana w IV kwartale 2002 r. i prognoza na następny kwartał bardzo przypominają sytuację z przed roku co może świadczyć o dużym wpływie zjawisk sezonowych na ogólną wartość wskaźnika.

2. Barometr nastrojów w przemyśle

W IV kwartale 2002 r. barometr nastrojów gospodarczych w przemyśle przyjął wartość minus 4,6 pkt. W porównaniu z III kwartałem 2002 roku można powiedzieć, że jego wartość nie uległa zmianie (niewielki wzrost zaledwie o 0,2 punktu). W porównaniu z III kwartałem 2001 roku zanotowano wzrost o 2,1 punktu.

Osiągnięta wartość wskaźnika diagnostycznego była nieznacznie lepsza (o 2 punkty) niż to przewidywali przedsiębiorcy przemysłowi 3 miesiące wcześniej. Na nieznaczną poprawę wskaźnika dia-

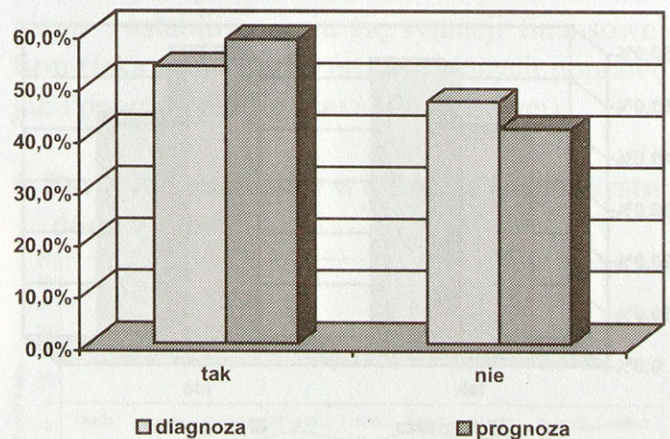
gnostycznego w IV kwartale 2002 roku w porównaniu z kwartałem poprzednim wpłynął przede wszystkim wzrost udziału respondentów sygnalizujących poprawę ogólnej sytuacji przedsiębiorstwa.

Negatywny wpływ na wartość wskaźnika diagnostycznego miał stale utrzymujący się na wysokim poziomie udział przedsiębiorców informujących o spadku poziomu zamówień na ich produkty.

Prognozy przedsiębiorców na I kwartał 2003 r. są nadal pesymistyczne. Zakładają one dalsze pogorszenie się wskaźnika koniunktury do minus 15,3 punktu, przy czym o prognozowanej wartości tego wskaźnika zadecyduje przewidywany spadek wielkości produkcji sprzedanej oraz zatrudnienia.

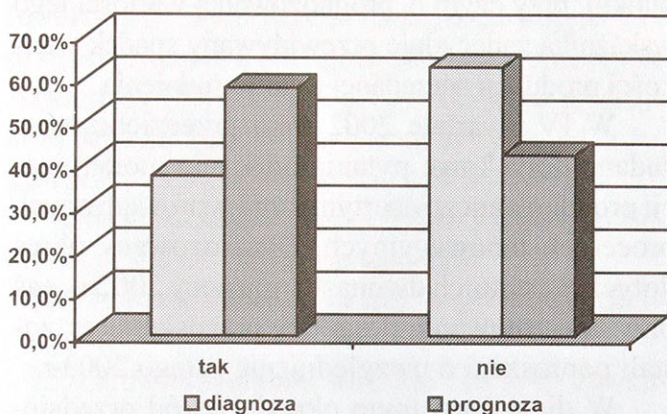
W IV kwartale 2002 roku przedsiębiorcom zadano dodatkowe pytania odnośnie modernizacji produkowanego asortymentu i wprowadzanych procesach innowacyjnych. Diagnozowany okres dotyczył ostatnich dwunastu miesięcy 2002 r., zaś przy konstruowaniu prognozy przedsiębiorcy zostali poproszeni o uwzględnienie całego 2003 r.

W diagnozowanym okresie wśród przedsiębiorców przeważała tendencja poszerzania produkowanego asortymentu o nowe wyroby lub modernizowania produktów już istniejących. Wprowadzenie nowych lub ulepszenie już istniejących wyrobów zadeklarowało 53,4% badanych przedsiębiorstw, 46,6% ankietowanych nie wprowadziła w badanym okresie żadnych ulepszeń ani nowych produktów. Podobną tendencję przedsiębiorcy zakładają na najbliższe dwanaście miesięcy, modernizację zakłada 58,6% osób, zaś 41,4% nie przewiduje żadnych działań modernizacyjnych.

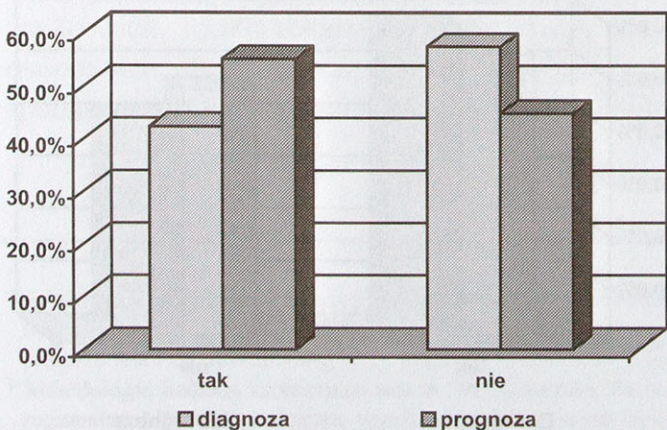
Rozkład odpowiedzi na pytanie o wprowadzanie nowych wyrobów i modernizację produkowanego asortymentu.

Modernizacji produkcji nie towarzyszył równie szeroki zakres wprowadzania nowych procesów technologicznych. Jedynie co trzeci z badanych przedsiębiorców (37,3%) zadeklarował wdrożenie w swoim przedsiębiorstwie nowych technologii lub polepszenie już istniejących. Sytuacja ta ma się jednak zmienić w ciągu bieżącego roku, ponieważ ponad połowa (57,9%) badanych przedsiębiorców zakłada wprowadzenie unowocześnień technologicznych w ciągu najbliższych dwunastu miesięcy.

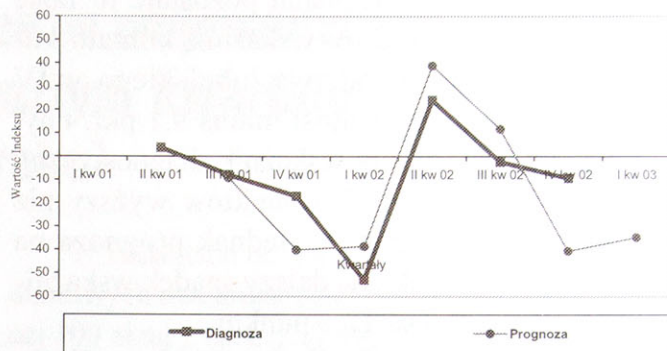
Rozkład odpowiedzi na pytanie o wprowadzanie przez firmy innowacji technologicznych

Odwrócenie niekorzystnej sytuacji w zakresie wprowadzania innowacji ma także nastąpić w zakresie działań organizacyjno-technicznych gdzie 55,2% badanych przedsiębiorców prognozuje wprowadzenie w najbliższym okresie innowacji. 44,8% nie zamierza zmieniać bieżącej sytuacji, podobnie jak to miało miejsce w przypadku 57,6% badanych przedsiębiorców w 2002 r.

Rozkład odpowiedzi na pytanie o wprowadzanie przez firmy innowacji organizacyjno-technicznych.

3. Barometr nastrojów w budownictwie

Wskaźniki barometru nastrojów gospodarczych w budownictwie w IV kwartale 2002 r. nie zmieniły się znacząco w stosunku do sytuacji z trzech miesięcy.

Diagnostyczny wskaźnik nastrojów w budownictwie w IV kwartale wyniósł minus 9,3 punktu i był o 6,9 punktu niższy od wartości tego wskaźnika zanotowanego w III kwartale ale o 7,6 punktu wyższy niż rok wcześniej. Rzeczywistość choć niezbyt dobra okazała się dużo bardziej optymistyczna niż przewidywana na ten okres prognoza, która zakładała spadek wartości wskaźnika aż do minus 40,5 punktu.

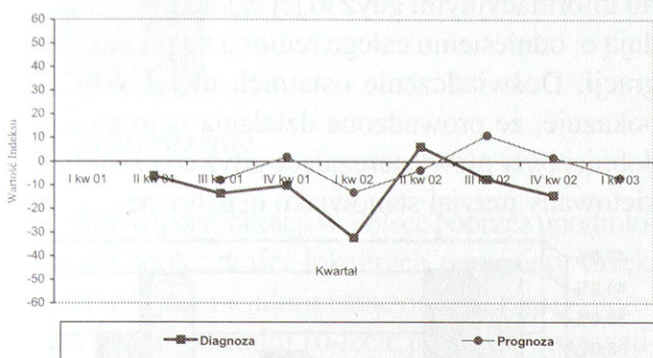
Stosunkowo niewielki spadek wartości wskaźnika diagnostycznego w IV kwartale spowodowany był przede wszystkim utrzymującą się spadkową tendencją wielkości produkcji budowlano – montażowej. Sytuacja ta była do przewidzenia, ponieważ okres zimowy jest w budownictwie czasem stagnacji a sama branża wykazuje bardzo dużą podatność na wahania sezonowe.

Wskaźnik prognostyczny na I kwartał 2003 r. wynosi minus 34,7 punktu i jest on niemal taki sam jak prognoza na I kwartał 2002 roku. Wykorzystując wyniki badania z poprzedniego roku można twierdzić, że przewidywana dalsza tendencja spadkowa w budownictwie osiągnie apogeum właśnie w I kwartale 2003 roku. Potwierdzeniem słuszności tego twierdzenia może być bardzo podobny sposób prognozowania przez respondentów w IV i I kwartałach, gdzie można zauważyć, że teza o polepszeniu sytuacji wyprzedza o jeden kwartał zachowania rynku.

4. Barometr nastrojów w handlu

Indeks koniunktury w handlu w IV kwartale 2002 r. wyniósł minus 14,5 punktu i był o 4,3 punktu niższy od zanotowanego rok wcześniej.

Nie sprawdziły się prezentowane przez przedsiębiorców handlowych 3 miesiące wcześniej prognozy, które zakładały odwrócenie spadkowej koniunktury i osiągnięcie przez wskaźnik nastrojów wartości dodatnich. Na pogorszenie wskaźnika diagnozy w III kwartale największy wpływ wywarło:

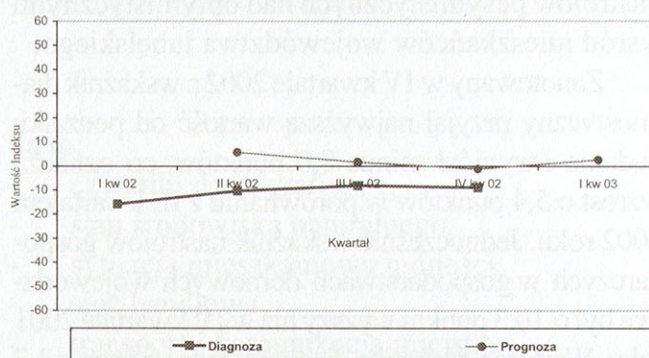
- znaczne pogorszenie sytuacji finansowej przedsiębiorstw handlowych. Pogorszenie sytuacji finansowej w IV kwartale w porównaniu z III kwartałem sygnalizowało 36,7% firm, a tylko 6,1% przedsiębiorców informowało o poprawie sytuacji,
- spadek udziału firm notujących wzrost wielkości obrotów handlowych.

Prognozy na IV kwartał w handlu zakładają utrzymanie się niekorzystnej koniunktury i ujemną wartość wskaźnika (prognoza wynosi minus 7,0 punktu) aczkolwiek w porównaniu z wartością osiągniętą w IV kwartale założenie to sygnalizuje poprawę nastrojów o 7,45 punktu. Poprawa klimatu w handlu opiera się w znacznej mierze na optymistycznych przewidywaniach odnośnie sytuacji finansowej w I kwartale 2003 r. gdzie prognozuje się ponad 8 pkt. przewagi odpowiedzi optymistycznych nad pesymistycznymi. Handlowcy jednak nadal obawiają się spadku obrotów (przewaga pesymizmu na poziomie 14,8 punktów) i redukcji zatrudnienia, co w ogólnym rozrachunku waży zarówno na wskaźniku nastrojów w handlu jak i pośrednio jest przyczyną prognozowania pogorszenia koniunktury w całej gospodarce.

5. Barometr nastrojów w usługach

W IV kwartale wartość wskaźnika diagnostycznego w usługach wyniosła minus 8,9 punktu i była nieznacznie (o 0,8 punktu) wyższa niż w III kwar-

tale. Obserwując zachowanie wskaźnika od początku badań koniunktury w tym sektorze gospodarki można stwierdzić, że charakteryzuje się on bardzo dużą stabilnością z lekką tendencją wzrostową.

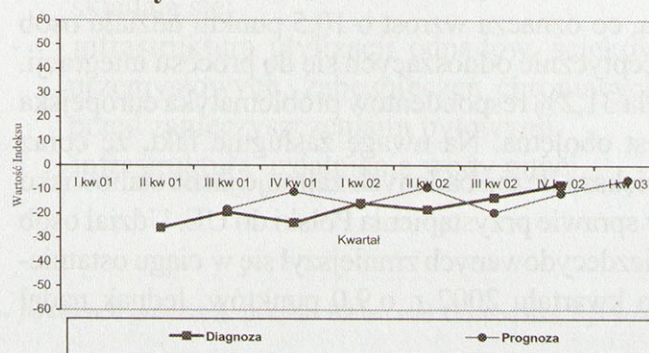

Na ujemną wartość wskaźnika diagnozy w usługach największy wpływ miały:

- o 12 punktów wyższy był udział firm usługowych sygnalizujących pogorszenie ich sytuacji finansowej (30,7%) niż firm informujących o poprawie sytuacji (18,7%),
- o 4 punkty wyższy był udział firm, w których popyt na usługi pogorszył się (28,0%) niż firm informujących o wzroście popytu na usługi (24,0%),
- o 10,7 punktów wyższy był udział firm, w których nastąpił spadek zatrudnienia.

Wskaźnik prognostyczny na I kwartał 2003 r. zakłada polepszenie się nastrojów w usługach w województwie lubelskim w porównaniu z IV kwartałem (o 3,7 punktu) i wzrost barometru koniunktury do 2,6 punktu. Ma to nastąpić przede wszystkim na skutek wzrostu popytu na usługi (6,7 punktu przewagi odpowiedzi optymistycznych nad pesymistycznymi) zahamowaniu spadku zatrudnienia i ustabilizowaniu się sytuacji finansowej firm (taka sama liczba prognozujących poprawę jak i pogorszenie się sytuacji finansowej).

6. Barometr nastrojów w sektorze gospodarstw domowych

Badając nastroje wśród gospodarstw domowych można stwierdzić, że tak jak i w poprzednich kwartałach zarówno wskaźniki diagnozy jak i prognozy są ujemne, co świadczy o przewadze nastrojów pesymistycznych nad optymistycznymi wśród mieszkańców województwa lubelskiego.

Zanotowany w IV kwartale 2002 r. wskaźnik diagnostyczny przyjął najwyższą wartość od początku badania i wyniósł minus 8,0 punktów, co oznacza wzrost o 5,4 punktów w porównaniu z III kwartałem 2002 roku. Jednocześnie wskaźnik nastrojów gospodarczych w gospodarstwach domowych województwa był o 10,3 punktu wyższy niż w IV kwartale 2001 roku. Wartość wskaźnika diagnozy była wyższa o 3,7 punktu od wartości wskaźnika prognozy obliczonego 3 miesiące wcześniej. Jest to zgodne z zaobserwowaną wśród gospodarstw domowych tendencją „do narzekania” i gorszych przewidywań swojej sytuacji niż okazuje się ona 3 miesiące później.

Z przeprowadzonych od początku badań obserwacji można zauważyć, że wskaźnik klimatu wśród gospodarstw domowych pomimo jego ujemnych wartości charakteryzuje się stałym niewielkim wzrostem co może świadczyć o nieznacznej poprawie nastrojów wśród coraz większej liczby gospodarstw w województwie lubelskim.

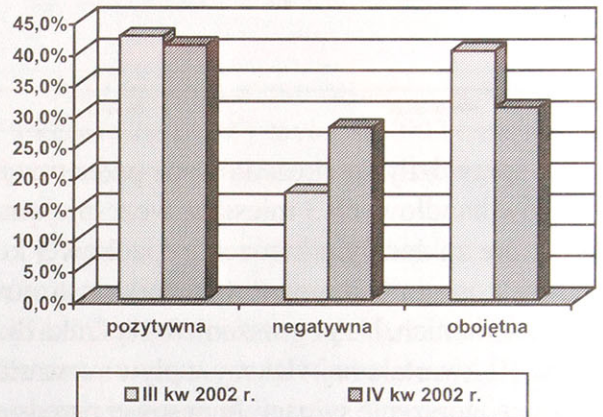
7. Opinie społeczeństwa województwa lubelskiego na temat przystąpienia Polski do Unii Europejskiej

W IV kwartale 2002 r. kontynuowano podjęte trzy miesiące wcześniej badanie opinii członków gospodarstw domowych na temat przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

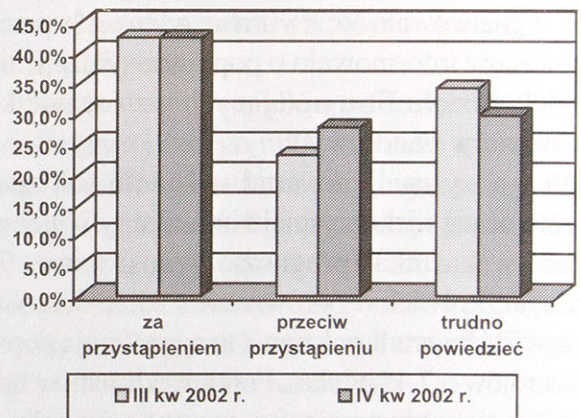
Wśród ankietowanych gospodarstw domowych utrzymała przewaga pozytywnych opinii na temat Unii Europejskiej, co zadeklarowało 41,0% ankietowanych gospodarstw domowych, (o 1,5 punktu mniej niż trzy miesiące wcześniej).

27,8% respondentów wyraziło opinię negatywną, co oznacza wzrost o 10,5 punktu udziału osób sceptycznie odnoszących się do procesu integracji. Dla 31,2% respondentów problematyka europejska jest obojętna. Na uwagę zasługuje fakt, że coraz większa liczba badanych zajmuje jasne stanowisko w sprawie przystąpienia Polski do UE. Udział osób niezdecydowanych zmniejszył się w ciągu ostatniego kwartału 2002 r. o 9,0 punktów. Jednak nadal

stanowi dość dużą część badanej zbiorowości (prawie co trzeci mieszkaniec województwa nie ma zdania na temat integracji). To właśnie ta grupa osób powinna być objęta szeroko zakrojonymi działaniami informacyjnymi gdyż to jej członkowie zadecydują o odniesieniu całego regionu do procesu integracji. Doświadczenie ostatnich trzech miesięcy pokazuje, że prowadzone działania najprawdopodobniej były niewystarczające gdyż co czwarty ankietowany przyjął stanowisko negatywne.

Opinia ankietowanych gospodarstw domowych o Unii Europejskiej

Prognoza głosowania z referendum w sprawie przystąpienia do Unii Europejskiej

Członków gospodarstw domowych po raz kolejny zapytano także o przewidywany sposób głosowania w referendum w sprawie przystąpienia Polski do UE. 42,5% respondentów zamierza głosować za przystąpieniem (tyle samo co w poprzednim kwartale), 27,8% jest przeciwna przystąpieniu (o 4,5 punktu więcej), natomiast 29,7% nie zajęła jasnego stanowiska w tej sprawie. Rozkład głosów oraz pesymistyczna tendencja w odniesieniu do integracji pokrywają się z badaną w poprzednich pytaniach opinią ankietowanych.